

Розділ 3

Моделі та технології обробки фінансової інформації

УДК 336:658.5 (043.3)

*Соколова Л.В.
Бакаєва О.М.*

ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У роботі обґрунтовано роль і місце показників комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Визначено нові підходи до вдосконалення діючих методик оцінки фінансового стану. Досліджено методичні проблеми комплексної оцінки фінансового стану і запропоновано напрямки їх вирішення.

Розроблено сучасну методiku комплексної оцінки фінансового стану, пристосовану до ринкових умов господарювання вітчизняних підприємств.

Ключові слова: підприємство, методика, фінансовий стан, комплексна оцінка.

Вступ. В умовах нестабільного зовнішнього середовища, постійного росту конкуренції ефективність діяльності суб'єктів господарювання залежить від їхньої фінансової стійкості. Це актуалізує проблему регулярної оцінки фінансового стану кожного підприємства. Недостатня розробка методичних підходів до оцінки фінансового стану підприємства ставить перед керівниками завдання вдосконалення шляхів проведення його комплексної оцінки. Тому актуальним стає створення єдиної методологічної бази оцінки фінансового стану підприємства з метою подальшої його діагностики для прийняття якісних та обґрунтованих управлінських рішень. Дослідження та систематизація теоретико-методологічних підходів комплексної оцінки фінансового стану підприємства – важливі питання сучасної теорії і практики стабільного функціонування підприємств.

Питанням оцінки фінансового стану підприємства присвячені роботи закордонних та вітчизняних учених: І. Бланк, Т. Бенъ, М. Біопольского, М. Глазова, В. Ковальова, О. Коніна, Ш. Омарова, А. Поддєрьогіна, Г. Савицької, А. Шеремента, Л. Лігоненко, О. Хотимлянського, В. Колосок та ін.

Існуючі методики оцінки фінансового стану не дозволяють достатньо адекватно та достовірно оцінити фінансову ситуацію на підприємстві, що призводить до зниження ефективності прийняття рішень. Тому виникає необхідність у комплексній оцінці фінансового стану підприємства, яка б дозволяла оперативно й якісно виявляти властивості фінансового стану підприємства.

Постановка завдання. Мета роботи – дослідження теоретичних та методичних положень, удосконалення методів із комплексної оцінки фінансового стану підприємств, що створить передумови для прийняття ефективних управлінських рішень, які забезпечать стабільний розвиток підприємства.

Результати. Основні етапи комплексної оцінки фінансового стану підприємства: формування системи оцінних показників, оцінка одиничних показників діяльності підприємства, синтез одиничних оцінок для отримання підсумкової і комплексної оцінок його діяльності.

Фінансовий стан підприємства характеризується сукупністю показників, ієрархічно пов'язаних між собою. Нижній рівень їхньої ієрархії характеризується вартісними показниками балансу і фінансових результатів підприємства, поданих в абсолютному чи відносному виразі. Одиничні показники, розташовані на вищому рівні системи, характеризуються фінансовими коефіцієнтами, що подаються в абсолютному виразі.

Найпростішим методом оцінки i -го одиничного показника діяльності підприємства є нормування показників, яке проводиться за формулою:

$$K_i = \frac{P_i}{P_{i\text{норм}}}, \quad (1)$$

де K_i – одинична оцінка фінансового стану підприємства за i -м показником;

P_i – фактичне значення i -го фінансового коефіцієнта;

$P_{i\text{норм}}$ – нормативне значення i -го фінансового коефіцієнта $i = 1, \bar{n}$;

n – загальна сукупність оцінних показників.

Цей метод використовується, якщо зростання одиничних показників приводить до зростання одиничних оцінок (обсяг виробництва, прибутку, продуктивності праці та ін.) [1].

Якщо зменшення показника приводить до зростання оцінки (собівартість продукції, витрати на 1 гривню товарної продукції та ін.), використовується формула:

$$K_i = \frac{P_{i\text{норм}}}{P_i}, \quad (2)$$

Нормування одиничних показників фінансового стану підприємства в кожному періоді проводиться на основі їхнього порівняння з нормативним значенням, а в разі їхньої відсутності – з найкращими значеннями показника за досліджуваний мий період. Якщо нормативне значення одиничного показника відповідає якомусь інтервалу, то за норматив береться значення середини інтервалу.

Якщо необхідно оцінити характер динаміки фінансового стану, то як нормативне значення слід використовувати значення коефіцієнтів, досягнутих підприємством у базовому періоді:

$$K_i^{\text{дин}} = \frac{P_i}{P_{i\text{баз}}}, \quad (3)$$

де $K_i^{\text{дин}}$ – оцінка динаміки фінансового стану підприємства за i -м показником;

$P_{i\text{баз}}$ – базове значення i -го фінансового коефіцієнта.

Інтегральна оцінка, що узагальнює відомості про рівень відповідності одиничних показників рекомендованим значенням і про якість динаміки одиничних показників, може бути представлена у вигляді формули:

$$K_i^{\text{інт}} = K_i \times K_i^{\text{дин}}, \quad (4)$$

де $K_i^{\text{інт}}$ – інтегральна оцінка фінансового стану підприємства за i -м показником.

Оцінка одиничного показника побудована таким чином, щоб поліпшення фінансо-

вого стану відповідало зростанню оцінки. При цьому значення оцінок, більше за одиницю, свідчить про поліпшення фінансового стану щодо обраного нормативного значення.

Отримання комплексної оцінки – це поетапний перехід від оцінки одиничних показників до підсумкових оцінок вищого рівня, аж до отримання комплексної оцінки, що знаходиться на верхньому рівні ієрархії. Підсумкові та комплексні оцінки одержують шляхом синтезу оцінок попереднього рівня ієрархії на основі застосування різного виду середніх.

При визначенні таких оцінок використовуються два методи синтезу: на основі середніх та середньозважених оцінок.

Середньозважені оцінки визначаються з урахуванням ваги, тобто значущості одиничних (α_{ij}) і підсумкових (β_j) оцінок, які встановлюються на основі ентропійного методу.

Ентропійна вага одиничних оцінок показників визначається за формулою:

$$\alpha_{ij} = \frac{E_{ij}}{\sum_{i=1}^n E_{ij}} \quad (5)$$

де α_{ij} - вагомість i -го одиничного показника для j -ї узагальнюючої властивості;

- ентропія одиничних оцінок показників в j -й узагальнюючій властивості.

Оцінки узагальнюючих властивостей фінансового стану K_j (ліквідності, платоспроможності, стійкості, рентабельності та ін.) визначаються за формулою:

$$K_j = \sum_{i=1}^n K_i^{\text{інт}} \alpha_{ij} \quad (6)$$

де K_j - узагальнююча оцінка фінансового стану;

Комплексна оцінка фінансового стану K_o визначається синтезуванням узагальнюючих оцінок з урахуванням їх значущості для різних груп користувачів економічної інформації:

$$K_o = \sum_{j=1}^m K_j \beta_j \quad (7)$$

де K_o - комплексна оцінка фінансового стану;

β_j - вагомість j -ї узагальнюючої властивості в комплексній оцінці фінансового стану;

m - кількість оцінок j -ї узагальнюючої властивості.

Максимальне значення комплексної оцінки фінансового стану дорівнює одиниці.

З метою забезпечення системності та комплексності формування системи показників фінансового стану підприємства доцільне використання матричної форми подання вихідної фінансової інформації [2].

При застосуванні матричних методів вихідні дані балансу та звіту про фінансові результати подають у квадратній таблиці – матриці (табл. 1).

Елементи матриці отримують визначенням відношення показників верхнього рядка та лівого стовпця матриці. Усі елементи матриці, що утворилися на перетині рядків і стовпців, є одиничними показниками фінансового стану підприємства.

Матриця одиничних оцінок фінансового стану підприємства утворюється співвідношенням між елементами матриці базових коефіцієнтів за аналізований період та елементами матриці їхніх еталонних значень.

На базі бухгалтерської звітності підприємства для кожного варіанта управлінського рішення розробляються прогнози значення комплексної оцінки фінансового ста-

ну підприємства, що відображає зміни в майновому стані підприємства, джерелах його капіталу та фінансових результатах. На підставі прогнозної звітності розраховуються показники фінансового стану підприємства, а також одиничні, блокові та комплексна оцінки.

Таблиця 1

Блоки комплексної оцінки фінансового стану підприємства

Блок оцінки	Фінансові результати	Актив	Пасив
Фінансові результати	Взаємозв'язок фінансових результатів	Показники, зворотні прибутковості активів	Показники, зворотні віддачі коштів
Актив	Прибутковість активів	Структура активів	Показники взаємозв'язку пасиву та активу
Пасив	Віддача джерел коштів	Взаємозв'язок активу та пасиву	Структура джерел коштів

Висновки. Таким чином, на підставі аналізу методичних підходів узагальнена процедура комплексної оцінки фінансового стану підприємства, що відкриває можливість для використання такого підходу при проведенні подальшої фінансової діагностики підприємства.

Запропонований методичний підхід до оцінки на основі визначення одиничної, узагальнюючої та комплексної властивостей фінансового стану забезпечує реалізацію системного та уніфікованого підходу до отримання оцінки фінансового стану підприємства. В процесі формування системи показників фінансового стану підприємства доцільно використовувати матричну форму подання вихідної фінансової інформації.

Література

1. Хотомлянський О. Л. Знахуренко П. А. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства // Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 111-115.
2. Хотомлянський О. Л., Черната Т. Н. Оцінка та аналіз виробничо-господарської діяльності підприємств з використанням матричної моделі // Вісник Приазовського державного технічного університету. 2000. – № 9. – С. 258.
3. Гинявичюс Р. Подвезько В. Влияние весов частных критериев на результаты многокритериальной оценки // Вісник НУА. – 2004. – № 3. – С. 37.
4. Колосок В. Урахування інтересів груп користувачів інформації при формуванні комплексної оцінки фінансового стану підприємства // Схід. – 2004. – № 3. – С. 50-53.

Keywords: enterprise, methodic, financial state, complex estimation.

Summary. In work methodological approaches are considered and procedure of a complex estimation of a financial condition of the enterprise is generalized. Methods with use of an individual, generalizing and complex estimation of a financial condition are offered. For the purpose of maintenance integrated approach of formation of system of indicators of a financial condition use of the matrix form of granting of the initial financial information is offered. Creation of uniform methodological base of an estimation of a financial condition of the enterprise is the important tool at acceptance of administrative decisions.